

SAMFUNDSFAG HANDLER OGSÅ OM FØLELSER

Indholdet i samfundsfag bliver blandt andet skabt i samspil mellem lærer og elever. Elever, der er født i andre lande, er en mulighed for at få andre perspektiver på emner som menneskerettigheder og folkeret. Men det kræver, at underviseren er opmærksom på, at følelser spiller en væsentlig rolle, viser forskning, som Katarina Blennow fra Lunds Universitet er ved at lægge sidste hånd på.

Af Mikkel Kamp

Samfundsfag handler blandt andet om, hvad der står i pensum, men det er også et meningsfag, hvor faget og emnerne bliver skabt i et samspil mellem undervisere og elever og eleverne imellem. Men hvordan foregår det, og hvad betyder det for faget, når en stor del af eleverne i en klasse ikke er født i Sverige? Det undersøger Katarina Blennow fra Lunds Universitet i den ph.d.-afhandling, hun er ved at færdiggøre.

”Aktuelle samfundsspørgsmål er en mulighed for at politisere på en anden måde, når eleverne har en anden baggrund end svensk. De har andre erfaringer, de kan byde ind med,” siger hun og forklarer, hvorfor det er vigtigt at undersøge, hvordan faget samfundsfag og emner skabes i klasseværelset.

”I Sverige har det i de senere år været almindeligt at forske i læreplaner, og i hvad lærerne gør. Der har ikke været så meget fokus på, hvad der sker i samspil mellem lærere og elever og mellem eleverne i klasserummet. Men det er vigtigt. Det handler om hele fagets legitimitet, at emnet kan møde elevens livsverden og erfaringer,” siger Katarina Blennow.

Undervejs i projektet er det blevet mere og mere klart, at følelser har stor betydning.

”Følelserne spiller for eksempel ind, når elever bryder ind i undervisningen og i nogle tilfælde, hvor de gerne ville have brudt ind, men ikke gjorde det af forskellige grunde,” siger hun.

MENNESKERETTIGHEDER ER IKKE VIRKELIGHEDEN

I sin research har Katarina Blennow fulgt fire gymnasieklasser, der alle har det kendetegn, at de har mellem 40 og 70 procent elever med udenlandsk baggrund. Først har hun interviewet læreren i hver enkelt klasse om emnerne for undervisningen i den kommende periode, og om hvordan de vil gøre det. Derefter har hun været i klassen i omkring fem uger, hvor hun har observeret undervisning og ind i mellem filmet den.

Næste skridt har været at gennemse videoerne og klippe særligt interessante elementer ud. Dem har hun blandt andet brugt som udgangspunkt for interview med lærerne og omkring en tredjedel af

eleverne, som nøje var udvalgt, så der var en blanding af elever, der havde boet i Sverige i kort tid og andre, der var født i landet.

Katarina Blennow understreger, at hun er kommet langt i sin forskning, men ikke er færdig. Derfor er dele af analysen ikke færdig, så det er foreløbige resultater og eksempler, hun taler ud fra.

På nogle områder ville eleverne gerne ændre på undervisningen. Det gælder blandt andet en elev, som Katarina Blennow kalder Leyla. Hun har været i Sverige i lidt over fire år og arbejder benhårdt i faget, som hun ser som en mulighed for at forstå det samfund, hun lever i.

”Men på nogle områder forkaster hun undervisningen. Det er for eksempel, når det handler om menneskerettigheder og folkeret. Hun har oplevet krig og reagerer på baggrund af sine erfaringer. I et interview med mig sagde hun, at det er tydeligt, at undervisningen tager udgangspunkt i et land, der ikke har været i krig i mange år. Man løfter menneskerettigheder op til noget fint og ophøjet, men det er ikke det, der sker i virkeligheden. Det viste elevens erfaringer,” fortæller Katarina Blennow.

I den konkrete undervisningssituation sagde Leyla ikke noget. Hun begrundede det først og fremmest med, at hun var nervøs for, hvordan de andre elever ville reagere.

”Hun kunne have været med til at nuancere undervisningen, men det skete ikke, fordi hun ikke sagde noget. Det kan være et eksempel på, at følelserne er meget vigtige for, hvordan eleverne er med til at skabe indholdet i faget. Det relationelle er afgørende for, at eleverne føler sig trygge og for eksempel bryder ind for at fortælle om deres personlige oplevelser med et emne,” siger hun og tilføjer, at underviserne også kan skabe tryghed i diskussionerne ved at inddele eleverne i mindre grupper.

”Så ville det måske være lettere for eleverne at nuancere emnerne og fortælle om deres egne erfaringer med et emne som menneskerettigheder,” siger Katarina Blennow.

GLEMTE LÆRERENS ORD

I en anden situation spillede følelserne også ind. Det var kort tid efter attentatet på satiremagasinet Charlie Hebdo i Paris. En elev ville diskutere, hvad der var sket.

”Han sagde: 'Det er klart, at hvis man provokerer, så kommer der en reaktion. Folk er oprørte'. Reaktionen fra de andre elever var kraftig. De sagde, at sådan kunne han ikke sige og den slags. Læreren stillede sig op til tavlen og analyserede attentatet, gav forskellige perspektiver og fortalte om, hvordan man kan se det fra forskellige vinkler,” siger Katarina Blennow.

Da hun cirka seks uger senere interviewede eleverne, opdagede hun noget interessant.

”De kunne ikke huske, hvad læreren havde sagt, men de huskede den følelsesladede diskussion. Følelser spiller en stor rolle i samfundsfag, og det kan lærere måske bruge i deres undervisning,”

siger Katarina Blennow.

Hun mener, at eksemplet viser, at læreren taber eleverne, når han laver, hvad hun kalder en ”kold analyse” af terrorangrebet som en respons på elevernes ”varme” reaktion.

”Læreren placerer sig udenfor elevernes reaktion. Måske skulle han i stedet gå ind i en analyse af, hvorfor diskussionen bliver så voldsom i netop dette klasseværelse, hvor elevernes positioner kommer fra og på den måde møde elevernes livsverden,” siger hun.

UNDERVISNING I METAPERSPEKTIV

Interviewene med eleverne viser, at det har stor betydning for, hvordan man opfatter selve undervisningen, om man er født i Sverige eller ej.

”De elever, som har været kortest tid i Sverige – fire til fem år – har et fantastisk metaperspektiv på, hvorfor undervisningen foregår, som den gør. Det har elever, der har boet i Sverige hele livet slet ikke. Eleverne, der kun har været få år i landet, er i en mellemposition, hvor de prøver at knække koden til, hvad svensk undervisning i samfundsfag er. De kan sige: 'I Sverige står en lærer og snakker sådan og sådan. I et andet skolesystem ville det have været helt anderledes'. De kan diskutere undervisningen ud fra et andet perspektiv,” siger Katarina Blennow.

Den observation er blevet ekstra relevant, fordi en regeringsrapport om elever, der har været i Sverige i endnu kortere tid, end dem hun har observeret og interviewet, viser, at samfundsfag næst efter engelsk er det fag, hvor der er størst forskel på elever, som har været i Sverige i forholdsvis kort tid, og elever med svensk baggrund, fortæller hun.

”Det kan være et udtryk for, at man lærer samfundsfag på meget forskellige måder rundt omkring i verden, så ud over at lære selve stoffet, skal de lære samfundsfag på et metaniveau, hvor de lærer, hvordan man lærer samfundsfag i Sverige. De skal arbejde hårdere for det, end elever, der er født i Sverige,” siger hun.

Katarina Blennow er i gang med en ph.d.-afhandling på Institutionen för utbildningsvetenskap på Lunds Universitet.

Artiklen er lavet af Gymnasieforskning.dk for NoFa, Nordisk Fagdidaktisk konference og er udarbejdet i forbindelse med NoFa 6 – Nordisk Fagdidaktisk konference om skolefag, hvor Tilman Grames var inviteret til at holde en af keynote forelæsningserne. Se <http://www.sdu.dk/en/nofa6>
NoFa-konferencerne afholdes hvert andet år og går på skift mellem de nordiske lande. På NoFa 6, der blev afholdt på Syddansk Universitet, var temaet forholdet mellem fag- og almindidaktik.
Copyright NoFa og Gymnasieforskning.dk.